
Sociální a pedagogická psychologie

Doc. PhDr. Eva Urbanovská, Ph.D.

Témata

Předmět a metody pedagogické a sociální psychologie.

Proces socializace, mechanismy socializace.

Sociální poznávání a hodnocení (sociální percepce, chyby, postoje)

Školní třída jako sociální skupina. Struktura a dynamika soc. skupiny.

Diagnostika sociálních vztahů ve třídě.

Proces učení: podstata, druhy, zákony učení.

Faktory ovlivňující efektivitu procesu učení.

Sebepojetí a sebevědomí žáka.

Motivace k učení. Faktory, ovlivňující učební motivaci.

Interakce učitel – žák, sebereflexe učitele v pedagogické práci.

Hodnocení ve škole, úskalí spojená s hodnocením. Školní úspěšnost.

Stres a jeho zvládání, copingové strategie. Psychická zátěž pedagogického pracovníka. Syndrom vyhoření.

Literatura

- Čáp, J. – Mareš, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-X.
- HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie. Moderní učebnice sociální psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
- Koukola, B., Urbanovská, E. *Sociální psychologie. Studijní opora*. 1. vyd. [online]. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2017.
- Mareš, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013, 702s. ISBN 978-80-262-0174-8.
- Urbanovská, E. *Pedagogická a školní psychologie. Studijní opora*. Opava: 2018.
- Urbanovská, E. *Sociální psychologie a psychologie zdraví. (Studijní opora)* Opava, 2019.
- Urbanovská, E. *Psychologie zdraví I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 66 s. ISBN 978-80-244-3366-0.
- Urbanovská, E. *Škola, stres a adolescenti*. Olomouc: VUP, 2010.
- Vacek, P. *Pedagogická psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-684-1.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008. 404 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.

Předmět pedagogické a sociální psychologie

Co je a čím se zabývá pedagogická psychologie

- Aplikovaná, hraniční, speciální psychologická disciplína
- Studium změn psychiky jedince v procesu řízeného učení
- Zkoumání podmínek procesu učení s cílem jejich optimalizace
- Nalezení zákonitostí procesu učení
- Význam studia pedagogické psychologie:
 - Porozumění zákonitostem procesu učení, pedagogickým situacím
 - Přispívá k efektivitě projektování a řízení edukace, ped. úspěšnosti

Co je a čím se zabývá sociální psychologie

- Věda o sociální interakci a interpersonálních (sociálních) vlivech.
- Zaměřuje se zejména na psychickou stránku této interakce.
- Zkoumá, jak se člověk v sociálních situacích utváří a jak v nich působí na své sociální prostředí.
- Tři dimenze:
 - Intrapersonální -změny a důsledky spol. života uvnitř osobnosti
 - Interpersonální – mezilidské vztahy (kontakt, jevy ve skupině)
 - Společenská – (neosobní) – produkty společenského života (tradice, normy, mechanismy společenské kontroly...)
- Význam:
 - Umožňuje porozumět podstatě sociálních jevů, vlivu na psychiku
 - Efektivní působení učitele na rozvoj osobnosti žáků a sociálních vztahů

Metody, metodologie, diagnostika

- **Metody** = způsoby, principy a prostředky, kterými se dospívá k vědeckým poznatkům.
- Metodologie – věda o metodách
- Psychologické metody:
 - Vědecké (výzkumné) - metody zjišťování a zpracování dat
 - Diagnostické (popis a diagnostika osobnosti)
 - Terapeutické (léčba)
- Nezbytnost komplexního přístupu ke zkoumání osobnosti

Pozorování

- systematické sledování určitého objektu či jevu se záměrem získat co nejvíce informací
- do průběhu nezasahujeme (spontánní chování)
- samostatná metoda x součást jiných metod
- dílčí x komplexní
- extrospekce x introspekce
- krátkodobé x dlouhodobé
- zjevné x skryté x zúčastněné
- úskalí a pozitiva
- způsob záznamu

Experiment

- sledování zkoumaného, zpravidla izolovaného jevu uměle navozených a přísně kontrolovaných podmínkách - vždy jde o zásah do pozorovaného jevu
- Zjišťuje se vztah mezi nezávisle a závisle proměnnou
- Intervenující proměnné
- Laboratorní x přirozený experiment
- experiment ex post facto

Explorační metody (osobní výpověď dotazovaných)

Rozhovor

- Přirozený, osobní kontakt
- Standardizovaný x nestandardizovaný x volný
- Individuální x skupinový
- Diagnostický x poradenský
- Fáze:
 - Přípravná (promyslet, naplánovat, formulovat otázky)
 - Úvodní (navození atmosféry důvěry)
 - Vzestupná
 - Kulminační
 - Závěrečná
- Kladení otázek, způsob záznamu

Dotazník

- písemná forma rozhovoru
- efektivnější a objektivnější
- neumožní sledovat neverbální projevy, vysvětlit nejasnosti
- Otázky – jednoznačné, srozumitelné
- dichotomické x otevřené x uzavřené (s možností volby) x výčtové
- posuzovací škály - Příklad:
 - *Podle mého názoru jsem: velmi ustrašený 1 2 3 4 5 6 7 naprosto nebojácný*
- Dotazník anamnestický x zájmový x osobnostní

Psychologické testy

- objektivní standardizované metody, sloužící k měření úrovně stavu či obsahu psychických funkcí a vlastností osobnosti
- Standardní postup, výsledek se hodnotí vzhledem k normám stanoveným na základě rozsáhlého měření
- Testy výkonové (testy IQ, kognitivní schopnosti) a
- Testy projekční (Rorschachův test inkoustových skvrn, Test nedokončených vět, Tématicko apercepční test...

Ukázka z Rorschachova testu

Ukázka z Rorschachova testu

Ukázka z Rorschachova testu

Ukázka z Rorschachova testu

Sociometrické metody

- Zjišťování vztahů ve skupině
 - Lépe vnímat strukturu skupiny
 - Volit adekvátní způsoby práce se skupinou
 - Sledovat vývoj skupiny, koheze, vztahů
- Sociometrický dotazník
- Sociometrické matice
- Sociogramy

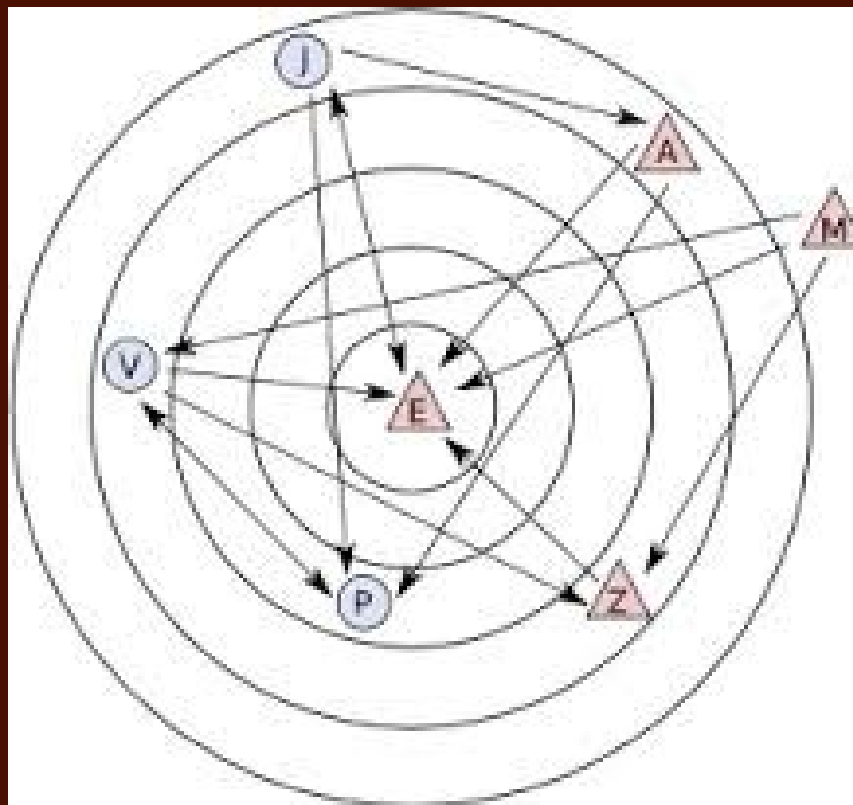
Sociometrický dotazník - principy konstrukce

- Vymezit hranice skupiny
- Neomezený počet voleb
- Formulace otázky vzhledem k promyšlenému zvolenému kritériu
- Odpovědi na lístečky podepsané svým jménem
- Zaručit anonymitu – výsledky jen vedoucí výzkumu, grafická prezentace bez uvedení jmen
- Příklady otázek:
 - Kterého člena skupiny bys pozval na oslavu narozenin?
 - Koho by přizval do pracovního týmu pro přípravu a realizaci výzkumného projektu?
 - Kdybyste na výletě spali ve stanech, koho z této skupiny bys vzal do svého stanu?

Sociometrická matice I

	A	E	J	M	P	V	Z
Alice		+			+		
Edita			+				
Jan	+	+			+		
Mirka		+				+	+
Pavel						+	
Vojta		+			+		+
Zita		+					

Sociogram kruhový hierarchický

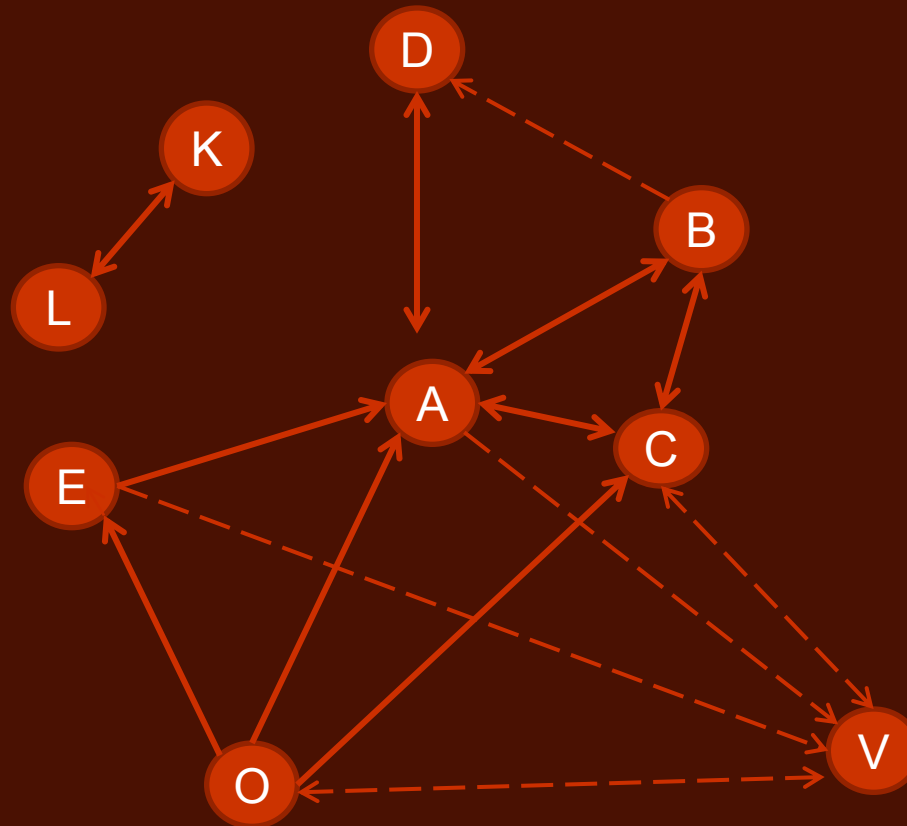

Sociometrická matice II

	A	B	C	D	E	I	K	L	O	V
Anna		+	+	+						-
Bára	+		+	-						
Cilka	+	+								-
Dita	+									
Ema	+									-
Iva										
Kája								+		
Láďa							+			
Olin	+		+		+					-
Vít			-						-	

Sociogram k matici II

I

Skupinové/sociometrické pozice

- Sociometrická hvězda
- Pozitivně expandující
- Negativně expandující
- Odmítaný (vytlačovaný)
- Opomíjený
- Izolovaný
- Dyáda
- Triáda

Děkuji za pozornost.